

یادداشت

چاقوی روان‌شناسی بر بیکره فیلم غریزه مادران

فرزانه‌متین

فیلم «غریزه مادران» یا «غریزه مادرانه» ۲۰۲۴ ساخته اول بنوادلوم در ژانر درام، روان‌شناختی و هیجان‌انگیز است. این اثر، نسخه بازسازی فیلمی فرانسوی‌زبان به همین نام محصول سال ۲۰۱۸ است که در بروکسل ساخته شده و البته هر دو اثر، اقتباسی از رمانی به همین نام است که در سال ۲۰۱۲ منتشر شد. در این فیلم هالیوودی، بازیگرانی همچون جسیکا چستین، آن هاتاوی، جاش چارلز و آندرس دانیلسن نقش‌آفرینی کرده‌اند. داستان درباره دوستی و همسایگی دوزن با نام‌های سلین (آن هاتاوی) و آلیس (جسیکا چستین) در اوایل دهه ۶۰ و در حومه‌ی یکی از شهرهای آمریکااست که هر دو یک سبک زندگی مشخصی دارند؛ هر دو خانه‌دار و دارای پسرانی هم‌سن هستند که با مرگ ناگهانی پسر سلین، زندگی هر دو خانواده دستخوش تغییرات زیادی می‌شود.

برای درک بهتر فیلم، پیشنهاد می‌شود ابتدا اثر فرانسوی آن دیده شود و سپس به سراغ نسخه هالیوودی آن بروید. البته ناگفته نماند که اثر هالیوودی، جذاب‌تر و گیراتر است که دلیل برتری خود را مدیون بازی برجسته ستارگان هالیوود، آن هاتاوی و جسیکا چستین است. صحنه‌های ابتدایی فیلم به ما نشان می‌دهد که با اثری دلهره‌آور از جنس آثار هیچکاک روبه‌رو هستیم. مخاطب به تدریج در فیلم با احساساتی همچون سوگ، فقدان، غم، خشم و سوءظن روبه‌رو می‌شود؛ تا جایی که فیلم ترکیبی از ژانر معمآگونه و جنون‌آمیز می‌شود. با مرگ ناگهانی فرزند سلین، وی دچار فقدان می‌شود و از سوویی دیگر آلیس به دلیل عذاب وجدانی که دارد، تماشاگر را از لحاظ روانی درگیر می‌کند و دوستی آرام و لذت‌بخش این دو تبدیل به دوستی همراه با تنش و سوءظن می‌شود و سلین از آلیس دور و در ازای آن به پسر آلیس نزدیک می‌شود. نقش حمایتگر همسران این دوزن در ابتدا قوی بود، اما همسر سلین به دلیل آنکه زنش را در مرگ فرزندش مقصر می‌داند، دست از پشتیبانی او برمی‌دارد. زمانی که مادر داغ‌دیده، مرحله سوگواری‌اش را طی نمی‌کند و در این مسیر حمایت و پشتیبانی نزدیک‌ترین همراهش را از دست می‌دهد، افسار پاره می‌کند؛ تا حدی که همان‌طور که در فیلم نشان داده شد، از یک زن آرام تبدیل به یک هیولا و قاتل می‌شود. اگر این دوزن به جای دورشدن از یکدیگر، همدلی و همدردی می‌کردند، با پایانی وحشتناک روبه‌رو نمی‌شدیم. از این‌رو بیشتر از آنکه به فیلم به دیده اثری درام و هیجان‌انگیز بنگریم، آن را باید تریلری روان‌شناختی ببینیم.

اینکه گاهی می‌شود خطر را از دور تشخیص داد و به هر چیزی شک کرد و فیلم این را به ما گوشزد می‌کند که باید به غریزه‌هایمان توجه کنیم و از هر چیز کوچک شک‌برانگیزی به سادگی نگذریم. از این‌رو فیلم مخصوصاً با موسیقی التهاب‌آور آن تا حدی هیچکاک‌گونه است. از نکات قوی فیلم، شیمی بین دو بازیگر زن است و نکته مثبت دیگر آن بازی‌های تک‌نفره‌شان است. قاپ‌بندی‌ها در فیلم بی‌نظیر است. دیالوگ‌ها به خوبی جاگذاری شده و به طراحی صحنه و لباس دقت کافی شده است. اما غریزه مادران بدون ایراد نیست. ابتدای فیلم بسیار کند پیش می‌رود و در سکانس‌هایی که باید آرام پیش رود، به حدی سریع و شفته جلو می‌رود که مخاطب را گیج می‌کند؛ مخصوصاً در سکانس‌های دلهره‌آور پایانی که تماشاگر بیش از آنکه غافلگیر شود و در شوک فرو رود، با تیتراژ فیلم روبه‌رو و اجازه تفکر و تأمل از او گرفته می‌شود. در واقع در انتها ما با پایانی ضعیف روبه‌رو هستیم. در هر صورت اثر این را از منظر روان‌شناسی باید جدی گرفت و مهم‌ترین پیام آن، این بود که از کنار افراد داغ‌دیده به راحتی نگذریم.

اخبار برگزیده

افتتاح ۲ سالن جدید سینمایی در تهران

دو سالن سینمای جدید در مجتمع روتانو تهرانپارس تا پیش از دهه فجر افتتاح خواهد شد. محمدرضا فرجی، مدیرکل دفتر توسعه زیرساخت و فناوری‌های سینمایی، با اعلام این خبر گفت: کمیسیون رسیدگی ماده ۸ آیین‌نامه ایجاد، ساماندهی و نظارت بر سالن‌های نمایش فیلم، متشکل از نمایندگان وزارت کشور، وزارت راه و شهرسازی، نیروی انتظامی، شهرداری تهران و انجمن سینماداران، پس از بازدید از مجتمع تجاری، فرهنگی روتانو با مالکیت بخش خصوصی، واقع در منطقه تهرانپارس، با ایجاد دو سالن نمایش فیلم در این مجتمع موافقت کرد. رئیس کمیسیون رسیدگی ماده ۸ افزود: منطقه شرق تهران از نظر سالن نمایش فیلم و صندلی سینما ازجمله مناطق کم‌برخوردار است و با ایجاد این دو سالن، کمک بسیاری به افزایش سرانه فرهنگی صندلی نمایش در این منطقه خواهد شد. او عنوان کرد: دو سالن سینما با ظرفیت حدود ۲۳۰ صندلی، در طبقه ۲ مجتمع روتانو در حال احداث است و پیش‌بینی می‌شود عملیات ساختمانی آن به‌زودی آغاز و تا پیش از دهه مبارک فجر سال جاری به بهره‌برداری برسد. فرجی ادامه داد: پراساس برنامه‌ریزی‌های سازمان سینمایی، پیش‌بینی می‌شود در سال «جهش تولید با مشارکت مردم» تعداد ۱۱۰ سالن سینما به بهره‌برداری کامل برسد و به چرخه اکران اضافه شود. گفتنی است که متقاضیان ایجاد سالن نمایش فیلم، پیش از هرگونه عملیات ساختمانی باید به درگاه ملی مجوزها به نشانی www.mojavez.ir مراجعه کرده و برای دریافت موافقت اصولی از سازمان امور سینمایی و سمعی-بصری اقدام کنند.

تمدید مهلت ارسال آثار به ششمین همایش مطالعات فیلم کوتاه تهران

مهلت ارسال چکیده مقالات و طرح‌نامه «فیلم-جُستار» به ششمین همایش مطالعات فیلم کوتاه تهران که در فراخوان ۶ خرداد ۱۴۰۳ اعلام شده بود، تا پنجشنبه ۳۱ خرداد ۱۴۰۳ تمدید شد. در این دوره از همایش که با حمایت انجمن سینمای جوانان ایران و در چهار بخش «مقالات پژوهشی»، «جستارهای آزاد»، «فیلم-جُستار» و «ترجمه» پذیرای آثار است، علاوه برافزوده‌شدن بخش رقابتی «فیلم-جُستار»، میزان جوایز نقدی در بخش‌های مختلف هم افزایش پیدا کرده است. فیلم-جُستار (Video Essay) که برای اولین بار در این دوره به همایش فیلم کوتاه تهران افزوده شده است، یکی از گونه‌های پژوهش‌های بصری است که محقق، دستاوردهای تحقیقاتی خود را نه در قالب متن مکتوب بلکه در شکل بصری ارائه می‌دهد. همایش مطالعات فیلم کوتاه در ششمین دوره برگزاری علاوه بر منابع مکتوب، پذیرای این شکل پژوهشی نیز خواهد بود.

مطابق آمار ارائه‌شده از مراجع رسمی، در اردیبهشت‌ماهی که سیروی کردیم، چهار فیلم «تمساح خونی»، «سال گریه»، «مست عشق» و «بی‌بدن» حدود ۹۱ درصد از فروش کل سینمای ایران را به خود اختصاص داده‌اند و فروش ۱۱ فیلم دیگر تنها ۱۷ درصد از فروش کل بوده است. آماري که اگر به ماه‌های پیش‌تر و حتی بازه زمانی سه، چهار سال اخیر هم بسط داده شود، مطمئناً تغییر محسوسی در آن اتفاق نخواهد افتاد و همچنان کم‌دی‌ها و در بری آنها آثار متعلق به سینمای اجتماعی بوده‌اند که با فاصله‌ای در‌خو‌ر توجه نسبت به دیگر گونه‌های سینمایی، صدر فهرست را در اختیار داشته‌اند. وضعیتي که با اتکا بر نظر کارشناسان سینمایی و جامعه‌شناسان، از آیشخورهای متعدد همچون میزان بالای افسردگی و میل به شادی در جامعه در جرابی استقبال از آثار کم‌دی، همدات‌پنداری مخاطب خسته و عصبی با خُشونت قهرمانان سینمای اجتماعی در توضیح اقبال نسبتاً گسترده به آثار این‌گونه سینمایی، سطحی‌ترشدن نگاه طیف گسترده‌ای از نسل جوان به مقوله سینما مبتنی بر تفریحی‌پنداشتن صرف آن و دلایل دیگری از این دست سرچشمه گرفته است و بعید به نظر می‌رسد به این زودی‌ها و به این آسانی‌ها تغییر چشمگیری در آن حاصل شود.

در چنین وضعیتی که گزینه‌های پیش‌روی علاقه‌مندان سایر‌گونه‌های سینمایی به‌شدت محدود شده است، ساخت آثاری خارج از این دایره محدود ژانری، به‌ویژه آثار پرتره یا بهره‌رفته از پرتره، روزنه امیدوارکننده و فرصتی غنیمت هم برای علاقه‌مندان این‌گونه آثار و هم برای کلیت سینمای ایران محسوب می‌شود. فیلم در حال اکران «پرویز خان» ساخته علی نقفی که به بخش مهمی از زندگی ورزشی زنده‌یاد پرویز دهداری (سرمربی اسبق تیم ملی فوتبال ایران) در چالش میان او و ۱۴ نفر از برجسته‌ترین بازیکنان ملی آن دوره پرداخته، فارغ از کیفیت

۳- اما چرا دولت‌ها باید چنین نقشی را برعهده بگیرند یا به عبارت ساده‌تر میبانی دولت برای چنین کارویژه‌هایی چیستند؟ در سطح نظری، دولت، نماینده اراده عمومی است و اراده عمومی نیز براینند اراده اُحاد جامعه. اما در واقعیت، جهان عرصه بازی‌های دیگری است. اینکه معتقد باشیم «همه اُحاد جامعه دارای حقوقی برابر هستند» براساخته «رژیم حقیقتی» است که زیست‌جهان مدرن انسان امروز را سازمان داده است و نه یک «حقیقت مطلق». به همان اندازه که امروز برای همگان بدیهی است «همه انسان‌ها با هم برابرند» روزگاری برای همگان در جوامع برده‌داری بدیهی بوده است که «اربابان از بردگان برترند». هر دو این عبارات به یک اندازه اثبات‌ناپذیر و غیرواقعی هستند اما هر دو در درون نهاد دولت باید نماینده اراده جمعی آنها باشند؟

کارآمدی سامان داده‌اند. واقعیت این است که در دوره مدرن مفهوم «حق» نسبتی و وثیق با «ارزش» در درون نهاد‌های دولت و بازار داشته است. زَنان تنها زمانی توانستند به حقوق برابر با مردان دست پیدا کنند که در تولید اقتصادی ارزش مشابه مردان یافتند و در پشت جبهه‌های جنگ جای خالی مردان را در کارخانه‌ها پر کردند و بهداشت و سلامت عمومی زمانی برای دولت به یک کالای عمومی بدل شد که دولت برای پیروزی در جنگ‌هایی که تأمین‌کننده منابع بازار بود، به ارتشی از نیروی انسانی سالم و قوی نیازمند بود. با این وصف اگر نیروی انسانی متأثر از هوش مصنوعی بی‌معنا شده و به انبوهی از موجودات به‌درندخور تبدیل شوند، آن‌گاه چرا نهاد دولت باید نماینده اراده جمعی آنها باشند؟ در یک نظم اقتصاد سیاسی لیبرال، کارکردهای دولت و بازار عمیقاً در هم تنیده‌اند، پس نمی‌توان از یک دولت لیبرال توقع داشت که جمعیتی غیرمولد و فاقد ارزش اقتصادی را نمایندگی کند.

۴- از این منظر ممکن است این‌خبر خوشی برای طرفداران اقتدارگرایی باشد؛ ایده‌هایی در طرفداری از دولتی قدرتمند که نه به نمایندگی از اُحاد جامعه، بلکه به

واکاوی سلیقه تماشاگر کنونی سینمای ایران

دریچه‌ای به سوی جامعه

با نگاهی به استقبال تماشاگران از فیلم پرتره «پرویز خان»

محمدرضا فرجی

مازیا معاوی

نهایی و نقدهای مثبت و منفی وارد به آن، یکی از همین فرصت‌های ارزشمند است که در کنار فیلم پرتره دیگری به نام «احمد به تهایی» پس از سال‌ها پرده جشنواره فجر را به لحاظ تنوع ژانر رونقی مضاعف بخشیدند. اما موضوع دیگر دیگری هم دارد که به همان مقوله میزان استقبال از فیلم و فروش آن که در ابتدای مطلب ذکرش رفت، بازمی‌گردد؛ وجهی که شاید بیشتر از کارشناسان عرصه نمایش باید مورد توجه و تمرکز جامعه‌شناسان قرار گرفته و حتی به‌عنوان یک موضوع بین‌رشته‌ای به آن نگاه شده و بررسی شود که فروش ۱۱۸ میلیونی یک اثر متفاوت و کم‌تکرار در سینمای ایران، آن‌هم با تنها دوازده‌رو ۸۲۲ نفر تماشاگر در سینماهای کل کشور و ظرف ماه مناسب اردیبهشت (که هم استدلالت تعطیلات نوروز و تقارن با رمضان به اتمام رسیده و هم هنوز امتحانات محصلان آغاز نشده است)، چه پیام و فرامتی برای کلیت سینما و هنر نمایش ایران از یک سو و بینش و وضعیت عمومی جامعه از سوی دیگر می‌تواند داشته باشد؟! البته بدیهی است که نمی‌توان تنها با اتکا بر یک فیلم و میزان استقبال از آن، به آمار و نتیجه‌گیری متقن و مستدل رسید و برای رسیدن به نتایجی دقیق‌تر و روشن‌تر، دستیابی به آماري فراگیرتر و جامعه‌آماری گسترده‌تری لازم است؛ ولی به هر حال مُشت می‌تواند نمونه خروار باشد و می‌توان با استناد به میزان ناچیز استقبال از اثری که به جای تکرار کم‌دی غالباً

یادداشت

هوش مصنوعی و معمای کاهش تقاضای کل

تولید جهانی نخواهند داشت و دولت‌های توسعه‌یافته نیز مبتنی بر اصل حاکمیت ملی، مسئولیتی در قبال آنان نخواهند داشت. جدای از این‌ها همان‌طور که گفته شد، وجود نهاد دولت نیز در میان‌مدت متأثر از هوش مصنوعی رو به اضحلال خواهد گذاشت. مگر نه اینکه دولت نهادی است که مسئولیت تصمیم و اقدام در راستای خیر عمومی را به نمایندگی از اُحاد جامعه برعهده دارد؟! وقتی اُحاد جامعه مبتنی بر منطق فایده‌گرایی، اراده و اختیار تصمیم‌گیری را به هوش مصنوعی تفویض کنند، با واسطه اراده جمعی نیز به هوش مصنوعی تفویض خواهد شد و این جدای از نابودی مشاغل دولتی به وسیله هوش مصنوعی است. این آشکارا به معنای نابودی دولت یا به عبارت بهتر حاکمیت سیاسی هوش مصنوعی خواهد بود.

۶- بازیگران بازاری تک‌تک موجودات عاقلی هستند اما نظام بازار فاقد عقلانیت درونی است. پیوند بازار با نهاد‌های دولت و جامعه مدنی همواره نقص عقلانیت بازار را جبران کرده است و این امر از طریق ایجاد نهاد‌های نمایندگی و فرایندهای تصمیم‌گیری که عقلانیت فردی را به عقلانیت جمعی تبدیل و ترجمه می‌کنند، امکان‌پذیر شده است، اما مواجهه با بحران پیش‌رو بیش از تصمیم و اقدام عقلانی (Rational) نیازمند کنش جمعی مشروع و مستدل (Reasonable) است؛ چیزی فراتر از محاسبات هزینه-فایده اقتصادی؛ چیزی از جنس انقلابی در هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی بشر برای جلوگیری از نابودی تمدنی. خوش‌بینی بیش از حد به توانایی بشر در حل مشکلاتش در طول تاریخ یا باور به «خودسامان‌بخشی» بازار نباید او را از خطرات پیش‌رو منحرف کند. در نقاط عطف انقلاب‌های بزرگ بشری، انسان‌ها بیش از عقلانیت ابزار ی نیازمند خرد تاریخی هستند. خوش‌بینی به سرنوشت بشری ریشه در نگاهی غایت‌انگاران به هستی دارد که فاقد هرگونه پشتوانه علمی و عقلانی است؛ تخیلی خطرناک است که آرامش روانی حال را به قیمت نابودی احتمالی آتی رقم می‌زند.

محمدرضا فرجی

نگاه

نمایش فیلم تئاتر «مویه جم» در سینما تک خانه هنرمندان ایران

فیلم تئاتر «مویه جم» به کارگردانی قطب‌الدین صادقی در سینما تک خانه هنرمندان ایران به نمایش درمی‌آید و پس از آن، نقد و بررسی می‌شود.

دوازدهمین برنامه از سلسله جلسات نمایش فیلم‌تئاترهای شاخص با همکاری مشترک انجمن صنفی منتقدان، نویسندگان و پژوهشگران خانه تئاتر و سینما تک خانه هنرمندان ایران به نمایش فیلم‌تئاتر «مویه جم» اختصاص دارد.

فیلم‌تئاتر «مویه جم» (محصول سال ۱۳۷۵ / ۸۳ دقیقه) به کارگردانی و نویسندگی قطب‌الدین صادقی چهارشنبه ۹ خرداد ۱۴۰۳ ساعت ۱۷ در سینما تک خانه هنرمندان ایران به نمایش درمی‌آید.

پس از نمایش این فیلم‌تئاتر، نشست نقد و بررسی آن با حضور عباس غفاری (میزبان) و عسل عصری‌ملکی (منتقد تئاتر) برگزار می‌شود.

میکایل شهرستانی، حمیدرضا حاجی‌بابایی و عقیل گلزار از بازیگران این نمایش هستند که اولین‌بار در سالن چهارسوی مجموعه تئاتر شهر اجرا شد.

«مویه جم» بعد از آثاری چون آرش، بهرام چوبینه و هفت‌خان رستم تجربه‌ای دیگر از قطب‌الدین صادقی در اجرای روایات کهن و غنایی ایران باستان است، روایاتی که در هزاربج تاریخ رنگ‌وبوی اسطوره‌ای به خود گرفته‌اند و سرگذشت یک ملت را از ورای حکایتی رمزآکین بیان می‌کنند.

نمایش ۱۲۵ فیلم کودک و نوجوان در سراسر کشور

اعضای مراکز فرهنگی و هنری کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان سراسر کشور در برنامه‌ای با عنوان «تابستان با سینمای کانون» ۱۲۵ عنوان از فیلم‌های کانون را در خرداد و تابستان امسال به تماشا می‌نشینند.

نمایش این فیلم‌ها از هشتم خرداد آغاز می‌شود و تا ۳۰ مهر ۱۴۰۳ روی پایگاه اینترنتی کانون در اختیار مربیان کانون قرار خواهد گرفت.

هم‌زمان با آغاز فصل تابستان و برنامه‌ریزی کانون برای غنی‌سازی اوقات فراغت کودکان و نوجوانان، برنامه‌های متنوعی در تمامی مراکز فرهنگی و هنری برگزار می‌شود. بر همین اساس، ۱۲۰ پویانمایی کوتاه و پنج فیلم سینمایی هم‌زمان با آغاز فصل تابستان، در تمامی مراکز فرهنگی و هنری سراسر کشور اکران می‌شود.

«سبز کوچک»، «مسیر عشق»، «کلانتری غیرانتفاعی»، «آقای مدیر» و «پدو» عنوان‌های این پنج فیلم سینمایی است.

بر همین اساس، «اینک آن دیگری، کرگ و میش، توکایی در قفس، آسمان دوست‌داشتنی، زمین‌بازی، نگهبان چشمه، اصحاب قبل، کدو قلقله‌زن، دویدم و دویدم، مرد جوان و خیاط حیل‌چه، درد درخت‌ها، کچل کفتراز، نقاش و پرنده، پیر چنگی، ماه مهربان، آرزوی بزرگ خیلی بزرگ، هاجستم و واجستم، مجموعه عروسیه عروسی (عروسیه عروسی، تاج خروسی، عروسیه عروسی، تاج خروسی)، روباه دم‌بریده، نرد کلاغه و روباهه، داستان یک نقاشی، نقاش رومی، راز آن درخت، بازگشت به خانه، زرزری کاکل‌زری، ماه من ماه ما، رؤیاهای در یک روز، سلطان، پنسر و موش، چرا این تلفن زنگ نمی‌زند؟، آواز شب، در برابر باد می‌ایستم، بابا‌پرفی، بچه گریه، بیادری، حکایت کاله غیبی، وقتی که بخوشت، سبز کوچک، کیمیاگر، سایه‌ای که نور شد، من نکونن هستم، مثل یک پروانه روی یک قلب، سیاه یا سفید، کاش یک برادر داشتم، باغ هزار دخترن، روباهی که به دنبال صدرافت، ماهیگیر و بهار، قهرمان، شب ترسناک لومو و سکی که مرض داشت» از جمله انیمیشن‌هایی هستند که در مراکز کانون روی پرده می‌روند.